



Vlaanderen  
is erfgoed

# Beschermingsdossier

## Knotes in Herstappe

Monument

Agentschap  
Onroerend  
Erfgoed

## **Beschermingsdossier:**

Knotes, Herstappe, Villers-l'Évêquestraat – monument

### **INHOUDELIJK DOSSIER**

Dossiernummer: 4.001/73028/101.1

Koen Smets

17/07/2018

## INHOUDSTAFEL

1.	Beschrijvend gedeelte .....	4
1.1.	Situering .....	4
1.2.	Historisch overzicht .....	4
1.3.	Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken.....	5
1.4.	Fysieke toestand van het onroerend goed .....	6
2.	Evaluerend gedeelte .....	6
2.1.	Evaluatie van de erfgoedwaarden .....	6
2.2.	Motivering van het type bescherming.....	7
2.3.	Motivering van de afbakening van de bescherming .....	7
2.4.	Juridische toestand.....	8
2.4.1.	Onroerend Erfgoed: .....	8
2.4.2.	Ruimtelijke Ordening: .....	8
2.4.3.	Natuur en Bos: .....	8
2.4.4.	Landbouw en Visserij: .....	8
2.4.5.	Water: .....	9
2.4.6.	Landinrichting/ andere projecten: .....	9
3.	Beheersvisie .....	9
3.1.	Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend goed .....	9
3.2.	Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed.....	10
3.3.	Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed .....	10
4.	Bronnen .....	11
5.	Bijlagen bij het inhoudelijk dossier .....	12
5.1.	Omgevingsplan bij de bescherming .....	12
5.2.	Fotobijlage .....	12
5.3.	Kaarten en figuren .....	12

## 1. BESCHRIJVEND GEDEELTE

### 1.1. Situering

De imposante knotes in Herstappe staat op de hoek van de Villers-l'Évêquestraat en de Molenweg van Lauw naar Villers-l'Évêque, op de hoek van een hoogstamboomgaard bestaande uit kersenvormen.

### 1.2. Historisch overzicht

Sinds de oudste beschikbare kaarten (18de eeuw) is Herstappe een straatdorp met de bebouwing, voornamelijk vierkantshoeven, geconcentreerd aan de Dorpsstraat. Vlak rond het dorp is op alle kaarten een zeer kleinschalig gesloten landschap van boomgaarden en huisweiden te zien, omgeven door hagen of houtkanten. Verder van het dorp liggen de voor Droog-Haspengouw typerende open akkerlandschappen.

De knotes staat op de hoek van de Villers-l'Évêquestraat en de Molenweg van Lauw naar Villers-l'Évêque. Beide zijn historische wegen: van de Villers-l'Évêquestraat is de vroegst bekende vermelding in 1331, en een deel van het tracé van deze weg is de gemeentegrens van Herstappe, wat eveneens wijst op een hoge ouderdom (Herbillon & Stevens, 1947). Deze weg staat op alle kaarten aangegeven als de verbindingsweg van Herstappe naar Villers-l'Évêque, en wordt benoemd als "*Chemin de Villers-l'Évêque*" (Atlas der Buurtwegen), "*li vôle di Vilé*", "*Villersbaan*" of "*Wilderbaan*" (Herbillon & Stevens, 1947). De Villers-l'Évêquestraat is deels een holle weg, vooral aan de oostzijde van de straat is er een talud.

De Molenweg van Lauw naar Villers-l'Évêque wordt voor het eerst vermeld in de 18de eeuw (Herbillon & Stevens, 1947) en wordt benoemd als "*Petit Chemin de Villers-l'Évêque*" (Atlas der Buurtwegen) of "*li vôle podri lès hâyes*" (achter de hagen; Herbillon & Stevens, 1947). Deze weg, later voetweg, van Lauw naar Villers-l'Évêque wordt op de meeste historische kaarten getekend, bijvoorbeeld op de Villaretkaart (circa 1745), maar niet op de Ferrariskaart (1770-1778). Het volledige tracé is niet bewaard. Het bewaarde deel, de huidige Molenweg van Lauw naar Villers-l'Évêque, wordt op alle topografische kaarten als landweg gekarteerd.

Waar beide historische wegen een rechte hoek vormen, net voor een scherpe bocht in de Villers-l'Évêquestraat en ten zuiden van de bebouwde kom, staat de imposante knotes. De Molenweg vormt zowel op alle historische kaarten als tegenwoordig de grens van het zeer kleinschalig gesloten landschap van boomgaarden en huisweiden rondom het dorp, oorspronkelijk omgeven door hagen. Op latere kaarten verdwijnen de hagen geleidelijk uit het beeld.

Ook rondom de weide, later boomgaard, waarvan de knotes de hoekboom is, staan op de historische kaarten hagen getekend. In 2017 is er rond dit perceel geen haag meer aanwezig. Elders in de gemeente staan nog (relicten van) meidoornhagen en hier en daar een knotes (van mindere afmetingen en ouderdom). Vermoedelijk is de knotes dus ontstaan in een meidoornhaag met knotbomen.

Om de grenzen van een perceel ondubbelzinnig vast te leggen, werden traditioneel bomen geplant op de grenzen en in de hoek van het perceel. Vaak werden deze bomen geknot en zo lang mogelijk behouden als duidelijke grensmarkering.

Op de Villaretkaart (circa 1745) staat langs de Villers-l'Évêquestraat een merkwaardige boom getekend. Vermoedelijk gaat het niet om de knotes, maar om een verdwenen exemplaar. Deze boom staat immers iets verder in de richting van Villers-l'Évêque getekend. Op geen enkele latere kaart is hier iets van te zien.

In 1968 werd de Villers-l'Évêquestraat verbreed met een parkeerstrook ten koste van de boomgaard waar de knotes staat. Een strook boomgaard variërend in breedte van 1,20 m tot 3,50 m werd toegevoegd aan het openbaar domein. De hoek met de knotes en

onmiddellijke omgeving werd echter niet gewijzigd, hoogstwaarschijnlijk omwille van de aanwezigheid van de hoekboom.

In het kader van de ruilverkaveling Rutten, ingesteld in 1980 en afgewerkt in 1993, werden de Villers-l'Évêquestraat en het begin van de Molenweg hoog geëvalueerd omwille van hun geomorfografische, esthetische en biologische waarde (Baeyens et al., 1980).

Tijdens de werken in het kader van deze ruilverkaveling 'oude stijl' werd omstreeks 1988 de hoek van de Villers-l'Évêquestraat met de Molenweg licht afgerond tot bijna tegen de knotes en werden er betonnen boordstenen geplaatst tot op enkele tientallen centimeters van de stamvoet van de knotes.

Later werd de Molenweg verhard met doorlaatbare betonnen platen boven een infiltratiesysteem, om wateroverlast in het dorp tegen te gaan (pers. med. Claude Prosmans 2017).

De ouderdom van de volledig holle boom kan niet meer met zekerheid bepaald worden: er kunnen immers geen jaarringen meer geteld worden tot in het centrum van de boom, dat voor het grootste deel weggerot is. Door het knotten van een boom wordt de diametergroei erg beïnvloed, zodat ook een schatting van de leeftijd op basis van de diameter erg onnauwkeurig zou zijn. In elk geval wordt door het knotten de diametergroei gedurende enkele jaren na de ingreep erg beperkt, zodat een knotboom van een bepaalde dikte meestal veel ouder is dan een opgaande boom van dezelfde dikte. De grote diameter, samen met de vergaande uitholling en de sterk verweerde schors van deze boom, zijn aanwijzingen voor een hoge leeftijd.

Alles wijst er hier op dat deze boom meerdere honderden jaren oud is. Volgens Broeckmans (2016) zou hij 200 jaar oud zijn: dit is mogelijk, maar blijft een schatting, mogelijk een onderschatting.

In 2013 was de knotes al vele jaren niet meer geknot, waardoor de kruin erg zwaar was geworden. Ten gevolge hiervan is er een zware tak uitgescheurd. Ook een deel van de holle stam (bovenaan de noordoostelijke kant) is al vroeger uitgescheurd.

In maart 2015 werd een deel van de zwaarste overblijvende takken van de knotes gesnoeid door Michel Broeckmans (Agentschap voor Natuur en Bos, zie Broeckmans, 2016). Met name een zware tak die ver over de Villers-l'Évêquestraat hing, is toen verwijderd (pers. med. Michel Broeckmans 2017).

### **1.3. Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken**

De gewone es (*Fraxinus excelsior*) staat op de hoek van een hoogstamboomgaard, als hoekboom op de kadastrale grens. De stamvoet staat voor ongeveer twee derde op het boomgaardperceel en voor één derde op het openbaar domein (Villers-l'Évêquestraat).

De stamomtrek op 150 cm hoogte bedraagt 388 cm (2016). De stam is volledig hol. De dikke wortels aan de noordkant van de knotes, binnen het boomgaardperceel, zijn bovenaan eveneens hol, vermoedelijk ten gevolge van vroegere beschadiging door getrappel van vee. De boom werd geknot op een hoogte van 7 m. Aan de noordzijde is een deel van de restwand van de stam uitgescheurd met een deel van de knot. Dit deel van de stam is 5 m ingescheurd. Aan de zuidkant van de holle stam is er op circa twee derde van de hoogte een gat in de stam, waar vroeger vermoedelijk een zware tak zat die is afgezaagd of -gebroken en vervolgens ingerot.

De totale boom is in 2017 circa 15 m hoog. De kruindiameter bedraagt 10-12 m. Boven op de knot staan in 2017 nog twee zware takken; enkele andere takken werden in 2015 afgezaagd. Op de noordzijde van de stam, aan weerszijden van de ingescheurde restwand, staan ongeveer halfweg nog twee zware takken. Op de onderste helft van de stam, eveneens aan de noordzijde, staan enkele dunnere takken. Een groot aantal jonge

scheuten groeien over de gehele lengte aan de zuidkant van de stam, deze zijn ontstaan als reactie op de snoei van 2015.

De knotes behoort tot de dikste geïnventariseerde essen van Limburg en is zeldzaam omwille van zijn omvang en knothoogte. Op basis van de gekende gegevens uit de Inventaris van Houtige Beplantingen met Erfgoedwaarde en uit BELTREES blijken er slechts zeven andere essen bekend met een dergelijke omtrek in Limburg, waarvan er zes in Voeren staan. Volgens deze gegevens behoort de knotes van Herstappe dus tot de acht dikste bekende essen van Limburg.

Naast de omtrek is bij de knotes in Herstappe ook zijn knothoogte van 7 m bijzonder, alsook zijn vermoedelijke leeftijd: uit de vergaande uitholling en verweerde schors is af te leiden dat deze boom ouder is dan veel andere essen met vergelijkbare diameter.

#### **1.4. Fysieke toestand van het onroerend goed**

De fysieke toestand van het onroerend goed waarvoor dit beschermingsdossier wordt opgemaakt is vastgesteld tijdens twee plaatsbezoeken op 7 maart 2016 en 5 april 2017. De fysieke toestand is op dat moment fotografisch gedocumenteerd. Deze registratie is als bijlage bij het ministerieel besluit gevoegd en geeft een beeld van de toestand van het onroerend goed op het moment van de bescherming.

Voor de fysieke toestand van de knotes in Herstappe verwijzen we naar het inspectierapport van Michel Broeckmans (ANB) die de boom inspecteerde op 4 september 2015 (Visual Tree Assessment; Broeckmans, 2016). De belangrijkste bevindingen uit dit onderzoek wat betreft de fysieke toestand van de boom zijn:

“Ondanks zijn ouderdom is deze boom zeer vitaal. Normale bladkleur en scheutlengte. De bladbezetting is goed en zijn vruchten zijn normaal, geen overvloed die kan wijzen op sterven van de boom. Het gevormde hout is normaal van uitzicht en voldoende sterk. Er zijn geen gebroken of afgescheurde takken.

De stam is bijna volledig hol met verschillende grote gaten. Het kernhout is volledig weg. De boom houdt zijn stevigheid door het spinthout. Hierin is voldoende aanwas om de stevigheid van de stam te garanderen.

Er zijn tijdens het onderzoek geen vruchtlichamen van schimmels of paddenstoelen gevonden die kunnen wijzen op sterven van de boom. Door de vochtige augustusmaand zouden deze, indien er zwamvlokken aanwezig waren, zichtbaar moeten zijn.”

Na de snoei van maart 2015 reageerde de boom met de vorming van een groot aantal vitale scheuten op de stam en in de kruin.

Op de top van enkele van deze jonge scheuten werd in 2016 en 2017 beperkte essentaksterfte vastgesteld. De boom kon deze takken nog vervangen door sterke groei van zijtakken.

De standplaats van de knotes is deels grasland onder hoogstamboomgaard (ten noorden van de boom), deels wegberm en verharde weg ten zuidoosten (Villers-l'Évêquestraat) en zuidwesten (Molenweg).

## **2. EVALUEREND GEDEELTE**

### **2.1. Evaluatie van de erfgoedwaarden**

Wetenschappelijke waarde

Door zijn omtrek en ouderdom is de knotes in Herstappe één van de dikste en mogelijk oudste essen van Limburg. Het is daarenboven een zeldzaam hoge knotes. Het is één van

de weinige essen van Vlaanderen in een dergelijk gevorderd veteraanstadium met vergaande uitholling van de stam.

Oude bomen zijn mogelijk een belangrijke bron van nieuw plantmateriaal. In het kader van mogelijke resistentie van essen tegen essentaksterfte is het belangrijk de genetische diversiteit van gewone es in Vlaanderen zoveel mogelijk te behouden. Deze oude knotes draagt daar toe bij.

Het voorkomen van veel holttes, microhabitats, aantasting door zwammen,... maakt van deze veteraanboom een unieke habitat voor een aantal (soms) zeldzame (dier)soorten. Door deze eigenschap is de boom eveneens belangrijk voor het natuurwetenschappelijk onderzoek.

#### Historische waarde

De knotes is nog herkenbaar als hoekboom van het perceel. Hoekbomen werden traditioneel aangeplant en behouden om de perceelsgrens vast te leggen. De boom bakent bovendien nog steeds de hoek van een bestaand boomgaardperceel en open akkerlanden af, beide typische landgebruikstypes van Droog-Haspengouw.

#### Esthetische waarde

De knotes heeft door zijn uitzonderlijke omvang, leeftijd en plantlocatie een bijzondere esthetische waarde. Zijn tegenwoordige groeivorm is representatief voor een veteraanboom, waarbij ook het vroegere beheer als knotes nog duidelijk herkenbaar is. Deze es dankt zijn aantrekkingskracht onder andere aan zijn ouderdom, die hem een indrukwekkend en knoestig uitzicht verschaft, eigenschappen die nog zullen toenemen naarmate zijn leeftijd vordert en die zeldzaam zijn in Vlaanderen.

#### Ruimtelijk-structurerende waarde

De knotes in Herstappe is beeldbepalend op een hoek langs de Villers-l'Évêquestraat in Herstappe. Door zijn specifieke plantlocatie vormt hij een baken in de omgeving en met name bij het binnenrijden van het dorp.

## **2.2. Motivering van het type bescherming**

De knotes in Herstappe wordt beschermd als monument. Het Onroerenderfgoeddecreet definieert een monument als volgt: "een onroerend goed, werk van de mens of van de natuur of van beide samen, met inbegrip van de cultuurgoederen die er integrerend deel van uitmaken, inzonderheid de bijhorende uitrusting en de decoratieve elementen van algemeen belang wegens de erfgoedwaarde(n)."

## **2.3. Motivering van de afbakening van de bescherming**

De afbakening van het beschermd onroerend goed is opgenomen op het plan dat als bijlage bij het ministerieel besluit is gevoegd. Alle kadastrale percelen gevat door de bescherming zijn opgenomen in artikel 1 van het ministerieel besluit.

Binnen de afbakening van de monument bescherming wordt die zone opgenomen die noodzakelijk wordt geacht om het optimaal behoud van de boom te verzekeren. Dit is zowel de kruin, de stam als een zone errond waarin de belangrijkste wortels zich bevinden.

Algemeen wordt aangenomen dat de belangrijkste wortels van een boom zich zeker uitstrekken tot in de druiptzone van de takken, dus iets verder dan de natuurlijke kroonprojectie.

Voor veteranenbomen, zoals deze, wordt aangenomen dat de zone nodig voor optimale bescherming van de wortelzone bestaat uit een cirkel met een straal die 15 maal de stamdiameter gemeten op 1,50 m is, ofwel de kroonprojectie met 5 m rondom, afhankelijk van wat het grootst is (Read, 2000; Lonsdale, 2013).

De stamdiameter is hier 1,24 m, de kruindiameter na snoei 10 tot 12 m. Gebruikmakend van de formule van Read en Lonsdale is er een bescherming nodig bestaande uit een cirkelvormige zone rond de boom met een straal van 18,6 m. De wortels situeren zich vooral daar waar vocht en lucht aanwezig zijn en de wortelgroei kan dus, afhankelijk van de ondergrond, een onvoorspelbare vorm aannemen. In dit geval is te verwachten dat de wortels voornamelijk in de boomgaard ten noorden van de boom groeien, mogelijk zelfs verder dan voorspeld gezien de aanwezigheid van wegen ten zuidoosten en zuidwesten van de boom. Deze wegen hebben waarschijnlijk de wortelgroei in zuidelijke richting belemmerd. Bij gebrek aan onderzoek is het echter niet uit te sluiten dat er toch ook wortels onder de wegen door naar het zuidoosten en zuidwesten groeien.

De hoogstamboomgaard waarvan de knotes de hoekboom vormt, is onvoldoende gaaf behouden om een bescherming van de volledige boomgaard te verantwoorden: er zijn reeds een aantal bomen verdwenen, er is geen haag meer aanwezig, en er is een stal gebouwd midden in de boomgaard. Deze boomgaard is op zich niet uitzonderlijk in Vlaanderen.

Er wordt voorgesteld om een cirkel met als middelpunt het centrum van de es met een straal van 20 m te beschermen als monument.

De te beschermen zone betreft de knotes op de hoek van de Villers-l'Évêquestraat en de Molenweg, evenals een cirkel met een straal van 20 m er omheen, kadastraal bekend als Herstappe, enige afdeling, sectie A, perceelnummers 133F (deel), 230A (deel) en 439B (deel) en deel uitmakend van het openbaar domein.

## **2.4. Juridische toestand**

### 2.4.1. Onroerend Erfgoed:

Op het omgevingsplan in bijlage bij dit dossier zijn de beschermingen opgenomen die in de buurt liggen van het onroerend goed waar dit dossier over gaat.

Er zijn geen beschermingen in de onmiddellijke omgeving.

### 2.4.2. Ruimtelijke Ordening:

De knotes in Herstappe staat in agrarisch gebied volgens het gewestplan Sint-Truiden-Tongeren (KB 05/04/1977), en in Herbevestigd Agrarisch Gebied. Er is geen APA, BPA of RUP van kracht.

### 2.4.3. Natuur en Bos:

De knotes in Herstappe staat niet in een Speciale Europese Beschermingszone, in VEN/IVON of in natuur- of bosreservaat.

### 2.4.4. Landbouw en Visserij:

Het landbouwgebruik van de percelen ten noorden en oosten van de knotes is grasland onder hoogstamboomgaard.



Het landbouwgebruik van het perceel ten zuiden van de knotes is akkerland, in 2017 zijn werken aan de gang voor de bouw van een loods buiten de voorgestelde beschermingszone.

#### 2.4.5. Water:

De knotes in Herstappe staat niet in een Beschermingszone voor grondwater of drinkwaterwinning.

#### 2.4.6. Landinrichting/ andere projecten:

De knotes in Herstappe staat in ruilverkavelingsgebied (oude stijl) Rutten (nummer 1046), afgewerkt in 1993.

### 3. BEHEERSVISIE

#### 3.1. Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend goed

In het beschermingsbesluit zijn beheersdoelstellingen opgenomen. Je vindt die terug onder artikel 3 van het besluit. De beheersdoelstellingen moeten de zakelijkrechthouders (eigenaars, erfpachthouders, opstalhouders en leasinggevers) en gebruikers op weg helpen om de erfgoedwaarden maximaal in stand te houden of te verbeteren. Ze hebben de optimale verwezenlijking van de erfgoedwaarden voor ogen.

Ze geven richting aan of vormen een kader voor toekomstig beheer van het beschermd onroerend goed. Zakelijkrechthouders en gebruikers dienen rekening te houden met deze beheersdoelstellingen als ze werken wensen uit te voeren aan het beschermd goed. Ook de overheid houdt met deze doelstellingen rekening als ze over deze werken advies moet geven of als ze toelating moet geven voor die werken.

De beheersdoelstellingen spelen in op de erfgoedwaarden, erfgoedelementen en erfgoedkenmerken opgenomen in artikel 2 van het beschermingsbesluit.

Deze bepalingen zijn op maat van de bescherming. Hieronder lichten we een aantal van deze beheersdoelstellingen toe zodat duidelijk is wat er mee wordt bedoeld.

Gezien de essentaksterfte (schimmelziekte veroorzaakt door *Hymenoscyphus fraxineus/Chalara fraxinea*) sinds het begin van de 21ste eeuw in West-Europa aan een sterke opmars bezig is en de verspreiding en effecten van de ziekte nog in volle evolutie zijn (Thomas, 2016; Vasaitis & Enderle, 2017), kan de impact van deze ziekte op het beheer van de essen op het moment van bescherming (2017) onvoldoende ingeschat worden. In 2017 is de gangbare consensus van experts (Siebel et al., 2016; Bengtsson & Stenström, 2017; pers. med. Tom Joye 2017) dat er best zo terughoudend mogelijk wordt ingegrepen met snoei van oude knotessen, en is het advies om eventuele snoei te beperken tot wat nodig is voor het in stand houden van de stabiliteit van de boom. Knotten of zwaar terug snoeien veroorzaakt steeds een stress voor de boom, wat hem tijdelijk verzwakt en minder weerbaar maakt tegen ziekten als essentaksterfte. De jonge scheuten zijn ook het meest vatbaar voor essentaksterfte. De snoei van 2015 had tot doel de stabiliteit te waarborgen.

Om deze redenen wordt bij de beheersdoelstellingen (Art. 3, 2° veteranenbeheer) niet gespecificeerd of de boom in de toekomst opnieuw geknot moet worden of voorzichtig gesnoeid om de stabiliteit verder te waarborgen. Het toekomstige verloop van de ziekte en de resistentie van de knotes in Herstappe zullen moeten uitwijzen hoe deze es best beheerd wordt. Voorlopig wordt er best terughoudend gehandeld en uitsluitend gesnoeid wat nodig is om de stabiliteit van de stam te garanderen.

Ook voor wat betreft eventuele vervanging na afsterven (Art. 3, 5° heraanplant) moet afgewacht worden hoe de essentaksterfte de aanplant van jonge essen op lange termijn zal beïnvloeden, en of er resistente variëteiten beschikbaar zullen komen op de markt. Bij voorkeur wordt opnieuw een gewone es geplant. Kan dit niet omwille van fytosanitaire redenen, dan kan eventueel een andere boomsoort gebruikt worden die als hoge knotboom beheerd wordt.

### **3.2. Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed**

Voor elk beschermd onroerend goed geldt het actief en passief behoudsbeginsel. Dit betekent dat de zakelijkrechthouders en gebruikers het beschermd goed in goede staat moeten houden door de nodige instandhoudings-, beveiligings-, beheers-, herstellings- en onderhoudswerken uit te voeren en dat het verboden is om een beschermd onroerend goed te ontsieren, te beschadigen, te vernielen of de erfgoedwaarden er van aan te tasten. Het betekent ook dat een zakelijkrechthouder en gebruiker verplicht is het beschermd onroerend goed als een goed huisvader te beheren en het dus niet te verwaarlozen. Alle voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van het beschermd onroerend goed die van toepassing zijn op het beschermd goed zijn opgenomen in artikel 4 van het beschermingsbesluit.

In het Onroerenderfgoeddecreet en Onroerenderfgoedbesluit zijn een aantal algemene voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van beschermd onroerend erfgoed opgenomen. Dat zijn deze:

- het goed als een goede huisvader beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen nemen tegen schade ten gevolge van brand, blikseminslag, diefstal, vandalisme, wind of water;
- de toestand van het goed regelmatig controleren;
- regulier onderhoud uitoefenen;
- onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen nemen in geval van nood.

Om de erfgoedwaarden van het onroerend goed dat met dit besluit wordt beschermd in stand te houden legt het besluit een aantal bijkomende bijzondere voorschriften op. Deze zijn opgenomen in artikel 4 van het besluit. Deze bepalingen zijn op maat van de bescherming.

### **3.3. Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed**

Voor sommige werken aan het beschermd onroerend goed moet een toelating worden gevraagd. Sommige werken kunnen namelijk een negatief effect hebben op de erfgoedwaarden. Voor alle werken die stedenbouwkundig vergunningsplichtig zijn, of waarvoor een verkavelingsvergunning, milieuvergunning of natuurvergunning nodig is vraagt de vergunningverlener (de gemeente of de Vlaamse overheid) advies aan het agentschap Onroerend Erfgoed van de Vlaamse overheid.

Voor een aantal werken die niet vergunningsplichtig zijn, moeten de zakelijkrechthouders en gebruikers, voorafgaand aan de uitvoering van de werken, toelating vragen aan het agentschap Onroerend Erfgoed of aan de erkende Onroerenderfgoedgemeente. Een overzicht van alle erkende onroerenderfgoedgemeenten is te vinden op [www.onroerenderfgoed.be](http://www.onroerenderfgoed.be).

De werken waarvoor u toelating moet vragen zijn opgesomd in artikel 5 van het beschermingsbesluit. De toelatingsplichten zijn op maat van de bescherming.

#### 4. BRONNEN

##### **Archivalische bronnen**

- Kadasterarchief Limburg, Mutatieschetsen Herstappe, enige afdeling, 1968/1.

##### **Cartografische bronnen**

- Kaart van Villaret, Institut National de l'Information Géographique et Forestière, Sint-Mande (France), CH 292, uitgegeven 1745, schaal 1:14.400.
- Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden voor Zijn Koninklijke Hoogheid de Hertog Karel Alexander van Lotharingen, Jozef Jean François de Ferraris, Koninklijke Bibliotheek van België, uitgegeven in 1770-1778, schaal 1:11.520 herleid naar 1:25.000.
- Atlas van de Buurtwegen, opgesteld naar aanleiding van de wet op de buurtwegen van 10 april 1841, schaal 1:2.500 (overzichtsplannen schaal 1:10.000).
- Primitief Kadaster Herstappe, circa 1845. Kadasterarchief Limburg.
- Gereduceerde Kadasterkaart van België, Dépôt de la Guerre, uitgegeven in 1845-1855, schaal 1:20.000.
- Topografische kaart van België, Philippe Vandermaelen, uitgegeven in 1846-1854, schaal 1:20.000.
- Topografische kaarten van België, Eerste editie, Krijgsdepot, uitgegeven in 1865-1880, schaal 1:20.000.
- Topografische kaarten van België, Derde editie, Militair Cartografisch Instituut, uitgegeven in 1889-1900, schaal 1:20.000.
- Kaart van België, Militair Geografisch Instituut, uitgegeven in 1949-1970, schaal 1:25.000.
- Topografische basiskaart numerieke reeks, Nationaal Geografisch Instituut, uitgegeven in 2009, schaal 1:10.000.

##### **Literatuur**

- BAEYENS, L., BERTEN, R., GABRIELS, J. & VAN DONINCK, L. 1980: *Landschapsevaluatie van het ruilverkavelingsgebied van Rutten (gemeenten Herstappe en Tongeren)*. Bokrijk, LISEC.
- BENGTSOON, V. & STENSTRÖM, A. 2017: *Ash Dieback – a continuing threat to veteran ash trees?* In: VASAITIS, R. & ENDERLE, R. (Eds.). *Dieback of European Ash (Fraxinus spp.) – Consequences and Guidelines for Sustainable Management*. COST Action FP1103 FRAXBACK. Uppsala, Swedish University of Agricultural Sciences: 262-272.
- BROECKMANS, M. 2016: *Verslag beoordeling Fraxinus excelsior Herstappe*. Intern verslag Agentschap voor Natuur en Bos, 5 februari 2016.
- HERBILLON, J. & STEVENS, A. 1947: *Toponymie de Herstappe, Province de Limbourg*. In: HERBILLON, J., MELON, N. & STEVENS, A. *Toponymie de la Hesbaye liégeoise II*. XII: 659-727.
- LONSDALE D. (Ed.) 2013: *Ancient and other veteran trees: further guidance on management*, London.
- READ H. 2000: *Veteran Trees: a guide to good management*, Peterborough.
- SIEBEL, H., REICHGELT, A. & BLANKENA, A. 2016: *Praktijkadvies Essentaksterfte*. Vereniging voor Bos- en Natuureigenaren, 8pp.  
<https://www.vbne.nl/productdetails/praktijkadvies-essentaksterfte> (geraadpleegd op 15 mei 2017)
- THOMAS, P.A. 2016: Biological Flora of the British Isles : *Fraxinus excelsior*. *Journal of Ecology* 104: 1158-1209.
- VASAITIS, R. & ENDERLE, R. (Eds.) 2017: *Dieback of European Ash (Fraxinus spp.) – Consequences and Guidelines for Sustainable Management*. COST Action FP1103 FRAXBACK. Uppsala, Swedish University of Agricultural Sciences.

##### **Websites**

- Geopunt: <http://www.geopunt.be/> (geraadpleegd op 27/03/2017):

- Bodemkaart
  - Gewestplan
  - Ruimtelijke uitvoeringsplannen
  - Ruilverkavelingsgebieden
  - Landbouwgebruikspcelen
  - Erkende natuureservaten
  - Vlaamse natuureservaten
  - Gebieden van het VEN en het IVON
  - Habitatrichtlijngebieden
  - Vogelrichtlijngebieden
- Geoportaal Onroerend Erfgoed: <https://geo.onroerenderfgoed.be> (geraadpleegd op 27/03/2017):
    - Beschermd Onroerend Erfgoed (cultuurhistorische landschappen, stads- en dorpsgezichten, archeologische sites, monumenten)
    - Vastgestelde inventarissen (landschapsatlas, archeologische zones, bouwkundig erfgoed)
    - Wetenschappelijke inventarissen (landschapsatlas, archeologische zones, bouwkundig erfgoed, tuinen- en parken, houtig erfgoed)
    - Erfgoedlandschappen
  - Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen: <https://rsv.ruimtevlaanderen.be/RSV/Ruimtelijk-Structuurplan-Vlaanderen/Planningsprocessen/Landbouw-natuur-en-bos> (geraadpleegd op 27/03/2017)
  - Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Herstappe [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/120103> (geraadpleegd op 28 april 2017).

### ***Mondelinge informatie***

- Mondelinge informatie verkregen van Michel Broeckmans, Agentschap voor Natuur en Bos (5 april 2017)
- Mondelinge informatie verkregen van Tom Joye, Inverde (5 april 2017)
- Mondelinge informatie verkregen van Claude Prosmans, burgemeester Herstappe (5 april 2017)

### ***Terreinbezoeken***

07/03/2016

05/04/2017

## **5. BIJLAGEN BIJ HET INHOUDELIJK DOSSIER**

### **5.1. Omgevingsplan bij de bescherming**

Afzonderlijk document

### **5.2. Fotobijlage**

De fotobijlage bij het ministerieel besluit bevat alle relevante foto's voor dit dossier. Er is geen afzonderlijke fotobijlage bij het dossier gevoegd.

### **5.3. Kaarten en figuren**

Afzonderlijk document